

УДК 347(477)+346.3(477)+340.13

DOI <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2025.88.1.52>

ГАРМОНІЗАЦІЯ ЦИВІЛЬНОГО ТА ГОСПОДАРСЬКОГО ПРАВА ПІСЛЯ СКАСУВАННЯ ГОСПОДАРСЬКОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ: ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Парасюк В.М.,

*кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри загальноправових дисциплін,
Львівський державний університет внутрішніх справ
ORCID: 0000-0002-8195-7597*

Здреник І.В.,

*кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри загальноправових дисциплін,
Львівський державний університет внутрішніх справ
ORCID: 0000-0002-8645-0701*

Парасюк В.М., Здреник І.В. Гармонізація цивільного та господарського права після скасування Господарського кодексу України: виклики та перспективи.

У науковому дослідженні здійснено комплексний аналіз процесу гармонізації цивільного та господарського права України в контексті скасування Господарського кодексу України (далі – ГК України). З огляду на активізацію євроінтеграційних прагнень нашої держави, вивчення правових наслідків такого скасування набуває особливої актуальності, адже питання уніфікації приватного права перебуває у центрі уваги науковців, правозастосовців і законодавця. Метою дослідження стало визначення теоретичних засад гармонізації права, виявлення ключових викликів, пов'язаних із зміною господарсько-правової системи, а також формування науково обґрунтованих пропозицій щодо подальшого розвитку цивільного законодавства України.

Статтю присвячено аналізу теоретико-методологічних основ гармонізації права, включно з поняттям гармонізації, її значенням у сфері приватного права, а також досвідом європейських країн. Особливу увагу приділено проблемі дуалізму приватного права в Україні, що спричиняє колізії між положеннями Цивільного і Господарського кодексів, ускладнюючи правозастосування.

Розкрито передумови скасування ГК України, зокрема концептуальні вади його положень, які дублюють або суперечать нормам Цивільного кодексу України (далі – ЦК України). Окремо проаналізовано наслідки цього процесу для регулювання правового статусу суб'єктів господарювання, корпоративних та договірних відносин, а також адміністративно-правових механізмів супроводу підприємницької діяльності.

Обґрунтовано перспективи інтеграції господарсько-правових положень до ЦК України. Авторами запропоновано низку практичних кроків, включаючи запровадження спеціального розділу в ЦК України, вдосконалення регулювання підприємництва, прийняття спеціального законодавства у сфері господарської діяльності та підвищення ролі судової практики у формуванні єдиного підходу до приватного права.

Дослідження базується на аналізі наукових праць українських та зарубіжних дослідників. Методологічною основою стали порівняльно-правовий, системно-структурний, логіко-юридичний та формально-догматичний методи.

Зроблені висновки та рекомендації можуть бути використані в процесі удосконалення законодавства України та підготовки кодифікаційних змін, спрямованих на досягнення єдності приватного права та забезпечення його відповідності європейським стандартам.

Ключові слова: гармонізація права, приватне право, Господарський кодекс України, Цивільний кодекс України, підприємницька діяльність, договірне право, колізії, правове регулювання, євроінтеграція, судова практика.

Parasiuk V.M, Zdrenyk I.V. Harmonization of civil and commercial law after the abolition of the Commercial Code of Ukraine: challenges and prospects.

The scientific study provides a comprehensive analysis of the process of harmonization of civil and commercial law of Ukraine in the context of the abolition of the Commercial Code of Ukraine. Given the intensification of the European integration aspirations of our state, the study of the legal consequences of such abolition is of particular relevance, since the issue of unification of private law is in the focus of attention of scientists, law enforcement officers and legislators. The purpose of the study was to determine the theoretical principles of harmonization of law, identify key challenges associated with changing the economic and legal system, as well as to formulate scientifically substantiated proposals for the further development of civil legislation of Ukraine.

The article is devoted to the analysis of the theoretical and methodological foundations of harmonization of law, including the concept of harmonization, its significance in the field of private law, as well as the experience of European countries. Particular attention is paid to the problem of dualism of private law in Ukraine, which causes conflicts between the provisions of the Civil and Commercial Codes, complicating law enforcement.

The prerequisites for the abolition of the Commercial Code of Ukraine are revealed, in particular the conceptual flaws of its provisions that duplicate or contradict the norms of the Civil Code. The consequences of this process for the regulation of the legal status of business entities, corporate and contractual relations, as well as administrative and legal mechanisms for supporting entrepreneurial activity are separately analyzed.

The prospects for the integration of economic and legal provisions into the Civil Code of Ukraine are substantiated. The authors propose a number of practical steps, including the introduction of a special section in the Civil Code, improving the regulation of entrepreneurship, adopting special legislation in the field of economic activity, and increasing the role of judicial practice in the formation of a unified approach to private law.

The study is based on the analysis of scientific works by Ukrainian and foreign researchers. The methodological basis was the comparative legal, systemic-structural, logical-legal and formal-dogmatic methods.

The conclusions and recommendations made can be used in the process of improving the legislation of Ukraine and preparing codification changes aimed at achieving the unity of private law and ensuring its compliance with European standards.

Key words: harmonization of law, private law, Commercial Code of Ukraine, Civil Code of Ukraine, entrepreneurial activity, contract law, conflicts, legal regulation, European integration, case law.

Постановка проблеми. У 2024 році Україна скасувала ГК України, завершивши дискусії щодо двокодової моделі приватного права, яка паралельно регулювала майнові та зобов'язальні відносини в Цивільному та Господарському кодексах. Це рішення стало важливим кроком на шляху європейської інтеграції, адже гармонізація цивільного та господарського права є необхідною для забезпечення єдності правової системи та ефективного функціонування ринку, інвестицій і підприємництва.

Процес скасування ГК України вимагає не лише законодавчих змін, а й доктринальної трансформації, спрямованої на усунення нормативних дублювань і суперечностей. Уніфікація правових норм забезпечить відповідність українського законодавства європейським стандартам, що важливо в контексті Угоди про асоціацію з ЄС. Зміни також мають значний вплив на економічні відносини, регулювання підприємницької діяльності, укладення договорів та вирішення спорів.

Таким чином, наукове осмислення процесу гармонізації після скасування ГК України є важливим завданням, яке допоможе формулювати науково обґрунтовані підходи до розвитку приватного права України у контексті правової єдності та міжнародної інтеграції. Тому **метою** цієї статті є дослідження викликів і перспектив гармонізації цивільного та господарського права після скасування ГК України.

Стан опрацювання проблематики. У процесі дослідження питань гармонізації цивільного та господарського права, а також аналізу правових наслідків скасування ГК України, було опрацьовано низку сучасних наукових джерел, які охоплюють як теоретико-правові аспекти дуалізму приватного права, так і прикладні проблеми нормативного регулювання підприємницької діяльності.

Значний внесок у дослідження гармонізації приватного права зроблено в монографії Кібенка О.Р., в якій обґрунтовується необхідність відмови від дуалізму приватного права в Україні та наводиться порівняльно-правовий аналіз європейських моделей правового регулювання економічних відносин [1]. Автор пропонує розглядати підприємництво як частину загальної системи приватного права, підкреслюючи важливість автономії волі та рівності сторін як ключових принципів.

Глибокий аналіз особливостей взаємодії цивільного та господарського права подано у монографії Шевчука С.В., який висвітлює проблеми теоретичної і практичної інтеграції господарсько-правових норм до структури Цивільного кодексу України [2]. Автор акцентує увагу на необхідності суттєвого реформування договірного регулювання та правового статусу суб'єктів підприємництва, що має стати логічним продовженням скасування ГК України.

У роботі Глушка О.В. розкрито вплив європейської правової традиції на формування сучасного приватного права в Україні, зокрема на договірні зобов'язання та принципи корпоративного управління [3]. Його дослідження є цінним з огляду на практичну орієнтацію та аналіз можливостей адаптації європейського досвіду до українського контексту.

Окрему увагу заслуговує дослідження Гончарова С.М., який аналізує проблематику спеціального законодавства у сфері господарювання та підкреслює важливість його відповідності засадам цивільного права [4]. Зазначається необхідність комплексного підходу до кодифікації, аби уникнути фрагментації правового регулювання господарської діяльності.

Загалом, проведений огляд літератури свідчить про наявність усталеної наукової позиції щодо доцільності гармонізації цивільного та господарського права шляхом реформування ЦК України, впорядкування спеціального законодавства та забезпечення єдності судової практики. Ці положення становлять теоретичну основу для формування нової концепції регулювання підприємницької діяльності в Україні.

Методологія. Методологічну основу цього дослідження становить сукупність загальнонаукових та спеціально-юридичних методів, які забезпечили всебічне, об'єктивне та системне вивчення проблеми гармонізації цивільного та господарського права України в контексті скасування ГК України.

Передусім, у роботі застосовано *діалектичний метод*, що дозволив досліджувати розвиток правових явищ у динаміці – зокрема, еволюцію дуалізму приватного права та зміну концептуального підходу до регулювання господарських відносин. Цей метод забезпечив можливість осмислення гармонізації права як процесу, що відбувається у взаємозв'язку із соціальними та економічними трансформаціями.

Порівняльно-правовий метод відіграв ключову роль у дослідженні досвіду європейських країн щодо гармонізації приватного права. З його допомогою було проаналізовано шляхи уніфікації приватно-правових норм у країнах ЄС, а також можливості адаптації відповідних моделей до українських реалій.

Застосування *системного методу* дало змогу розглядати господарське законодавство як структурну частину правової системи України, а також проаналізувати вплив скасування ГК України на суміжні галузі права – зокрема, цивільне, адміністративне та фінансове.

Метод правового моделювання був використаний при формулюванні пропозицій щодо реформування цивільного законодавства – наприклад, розробки спеціального розділу в ЦК України, який би охоплював регулювання підприємницької діяльності. Завдяки цьому методу було обґрунтовано напрями удосконалення ЦК України на основі цілісної концепції єдиного приватного права.

Аналіз і синтез як логіко-методологічні прийоми дозволили виокремити основні теоретичні підходи до проблеми дуалізму права, порівняти позиції науковців і сформулювати узагальнення щодо правових наслідків скасування ГК України.

Також у роботі застосовано *історико-правовий метод* для з'ясування передумов виникнення дуалізму у приватному праві України та аналізу правотворчих рішень, що зумовили існування паралельного регулювання господарських відносин через ЦК України і ГК України.

Таким чином, комплексне використання зазначених методів забезпечило глибоке теоретичне осмислення предмета дослідження та обґрунтування конкретних практичних рекомендацій щодо гармонізації приватного права в Україні.

Виклад основного матеріалу. Теоретичні засади гармонізації права. Гармонізація цивільного та господарського права – це процес усунення суперечностей і дублювань між нормами, які

регулюють подібні правовідносини в межах приватноправової сфери, з метою створення єдиної, внутрішньо узгодженої правової системи. У контексті скасування ГК України та переходу до єдиної моделі приватного права поняття гармонізації набуває особливої ваги, оскільки постає завдання інтеграції інститутів господарського права в межі цивільного законодавства без втрати нормативної чіткості та ефективності регулювання.

З теоретико-правової точки зору гармонізація передбачає не лише формальне вилучення норм із законодавства, а й глибоке змістовне осмислення того, які засади, принципи та інститути повинні залишитися чинними, бути модифікованими або ж виключеними з правової системи. Як зазначає Кібенко О.Р., гармонізація права потребує врахування існуючих соціально-економічних реалій та уніфікації правових підходів до регулювання підприємницької діяльності на засадах правової єдності [1, с. 37].

У цьому контексті слід відзначити, що гармонізація не ототожнюється з уніфікацією. Уніфікація передбачає заміну множинності норм єдиною нормою, тоді як гармонізація дозволяє зберегти різноманітність правових інструментів за умови їх системної узгодженості [5, с. 21]. У дослідженнях Дж.М. Сміта та інших європейських науковців гармонізація розглядається як стратегія розвитку права, спрямована на забезпечення ефективності правового регулювання без руйнування національних правових традицій.

В українському контексті поняття гармонізації потребує переосмислення, оскільки господарське законодавство функціонувало не лише як система норм, а й як прояв специфічної філософії правового регулювання господарських відносин. Саме тому завдання полягає не в механічному перенесенні норм до ЦК України, а в інтеграції господарських інститутів на засадах приватно-правової доктрини.

Проблематика гармонізації також порушується у працях українських вчених, зокрема в дисертаційному дослідженні Гончарова Ю.І., де зазначено, що правова гармонізація має ґрунтуватися на аналізі європейського досвіду та національних особливостей правової системи [6, с. 81]. Аналогічний підхід висловлюється в аналітичних матеріалах Центру політико-правових реформ, які акцентують увагу на необхідності концептуального переосмислення ролі ЦК України як основи всього приватного права [7].

Отже, поняття гармонізації цивільного та господарського права в умовах скасування ГК України слід розуміти як процес змістовної і структурної адаптації господарських правовідносин до цивільно-правової моделі регулювання, що має відбуватися на основі узгодженості правових принципів, ефективності регулювання і відповідності міжнародним стандартам.

Питання співвідношення цивільного та господарського права є центральним для розуміння сутності правової гармонізації у сфері приватного регулювання. В науці права традиційно виокремлюються три основні моделі взаємодії між цими галузями: дуалістична, моністична (цивілістична) та змішана. Кожна з них має свою історико-правову та доктринальну основу, а також практичні наслідки для правозастосування.

Дуалістична модель, яку тривалий час використовувала Україна, передбачає наявність двох окремих галузей – цивільного і господарського права – з власними принципами, методами регулювання та предметом. Така модель знайшла втілення у ЦК України 2003 року та ГК України того ж року. Її критики вказують на нормативні дублювання, суперечності, складність у правозастосуванні [1, с. 217], а також на відсутність єдиної філософії регулювання приватних відносин, що негативно впливало на правову визначеність.

Моністична (цивілістична) модель передбачає уніфікацію регулювання приватноправових відносин виключно в межах цивільного права. В її основі лежить ідея єдності приватного права, в межах якого всі суб'єкти (як фізичні особи, так і підприємці, юридичні особи) мають діяти за єдиними правовими стандартами. Ця модель переважає в країнах континентальної Європи, зокрема у Франції, Німеччині, Італії, де господарське право не виокремлене як окрема галузь, а господарські правовідносини врегульовано цивільними кодексами [5, с. 114].

Змішана модель, поширена у низці пострадянських держав, зберігає елементи дуалізму, але прагне до їх гармонізації. У межах цієї моделі допускається існування окремих господарсько-правових норм як таких, що є спеціальними по відношенню до загальних цивільних норм. Однак, як зазначено в дисертаційному дослідженні Гончарова Ю.І., навіть у змішаній моделі на практиці виникає конкуренція норм, яка створює неоднозначність у правозастосуванні [8, с. 45].

Загалом, аналіз моделей співвідношення цивільного та господарського права свідчить про наявність суттєвих переваг моністичного підходу, зокрема щодо правової визначеності, системності та передбачуваності. Українські науковці вказують, що в умовах євроінтеграції перехід до єдиної моделі приватного права є не лише доцільним, а й необхідним кроком для адаптації національного законодавства до *acquis communautaire* [1, с. 212; 7].

Водночас, гармонізація, яка фактично здійснюється в межах переходу до моністичної моделі, не повинна означати формального скасування господарсько-правових підходів. Навпаки – найкращі інститути господарського права мають бути переосмислені й інтегровані до структури цивільного права у вигляді спеціальних норм, що враховують потреби регулювання підприємницької діяльності [7]. Це відповідає європейській практиці, де цивільне право успішно охоплює також сферу комерційних відносин.

Таким чином, порівняльно-правовий та науковий аналіз основних моделей співвідношення цивільного і господарського права дає змогу обґрунтовано підтримати вектор гармонізації в напрямку уніфікації на основі ЦК України з урахуванням кращих напрацювань господарського права.

Уніфікація правових норм у сфері господарської діяльності виступає ключовим інструментом забезпечення стабільності правового регулювання, правової визначеності, економічної ефективності та конкурентоспроможності національної економіки. Особливого значення це питання набуває в умовах скасування ГК України, коли постає завдання інтеграції норм, які раніше регулювали господарську діяльність, до системи цивільного законодавства.

У науковій літературі неодноразово підкреслювалась необхідність уніфікації як передумови для спрощення правового поля ведення бізнесу, усунення дублювання та суперечностей між нормами цивільного та господарського права [1, с. 24]. В межах гармонізації приватного права уніфікація виступає складовою процесу кодифікації – зведення норм до єдиного системного акту, що знижує ризик юридичної невизначеності.

З огляду на практику країн ЄС, уніфікація норм господарського права в межах цивільного кодексу дозволяє забезпечити рівномірне регулювання майнових та зобов'язальних відносин між суб'єктами господарювання [5, с. 67]. Уніфіковані підходи забезпечують не лише юридичну однорідність, а й прозорість для інвесторів та міжнародних партнерів.

У контексті українських реалій, уніфікація має враховувати специфіку господарських правовідносин, зокрема публічно-правові елементи у сфері господарювання. Дослідники справедливо наголошують, що повна інтеграція господарських норм до цивільного законодавства не повинна призводити до ігнорування публічного інтересу та особливих підходів до регулювання економіки [4, с. 226]. Тому уніфікація має мати комплексний характер – передбачати адаптацію і трансформацію господарсько-правових інструментів у межах цивільно-правової системи.

Аналітичні матеріали проекту Центру політико-правових реформ також підтверджують, що одним із ключових напрямів реформи приватного права є перенесення господарсько-правових норм до цивільного кодексу на основі концептуальних засад уніфікації, при цьому передбачено збереження спеціального регулювання для окремих категорій суб'єктів, таких як публічні підприємства [7].

Таким чином, значення уніфікації правових норм у сфері господарської діяльності полягає в: підвищенні якості законодавства; спрощенні юридичної практики; забезпеченні правової стабільності; адаптації національного права до європейських стандартів.

У цьому контексті гармонізація приватного права через уніфікацію норм не є лише техніко-юридичним процесом – вона має суттєвий вплив на правову культуру, економічний розвиток та взаємодію держави з бізнесом у правовій площині.

Вивчення досвіду європейських країн у сфері гармонізації приватного права є важливим орієнтиром для вдосконалення української моделі правового регулювання у посткодифікаційний період. У країнах Європейського Союзу гармонізація приватного права відбувалась як у межах національних систем, так і в рамках спільного європейського простору – через прийняття рамкових директив, модельних кодексів, а також шляхом доктринального узгодження підходів у правовій науці та судовій практиці.

Однією з найбільш відомих ініціатив у цій площині став Проект Спільного європейського зобов'язального права (DCFR), який запропонував концептуальну базу для гармонізації основ приватного (насамперед зобов'язального) права країн-членів ЄС. Як зазначають західні дослідники,

гармонізація в межах цього проєкту дозволила знайти компроміс між системами континентального (романо-германського) та загального (англосаксонського) права [5, с. 150].

Значний інтерес викликає досвід Німеччини, яка на початку XXI століття здійснила реформу Загального цивільного кодексу (BGB), оновивши положення щодо договорів, деліктів і зобов'язань із врахуванням європейських директив. Такий підхід демонструє приклад вдалого поєднання традицій національного правопорядку з єдиними правовими стандартами ЄС.

Досвід Франції також є показовим, особливо в аспекті реформи договірної права 2016 року, яка суттєво змінила положення Цивільного кодексу Франції, орієнтуючись на більшу гнучкість, баланс інтересів сторін та забезпечення прозорості договорів. Як зазначено в аналітичних матеріалах, подібні трансформації дозволяють ефективно реагувати на виклики сучасного ринку [7].

У наукових працях українських авторів, які аналізують зазначений досвід, підкреслюється важливість концептуальної єдності, яку мають моделі приватного права країн ЄС. Зокрема, Кібенко О.Р. наголошує, що інтеграція господарських відносин до єдиної системи приватного права в європейських державах забезпечує чіткість і логіку регулювання, усуваючи дуалізм, який досі існує в Україні [1, с. 214].

Крім того, як відзначає Гончаров Ю.І., важливим є також процес імплементації практик ЄС до українського правового поля в межах виконання Угоди про асоціацію, що передбачає приведення національного законодавства до стандартів *acquis communautaire* [4, с. 231].

З огляду на це, європейський досвід гармонізації приватного права демонструє доцільність: відмови від поділу на цивільне та господарське право як автономні галузі; уніфікації договірної, деліктної і зобов'язального регулювання в межах цивільного кодексу; активної участі наукової спільноти та судової практики у процесі адаптації норм; дотримання принципу правової визначеності та економічної ефективності.

Для України це означає, що гармонізація повинна базуватись не лише на технічному перенесенні норм, але й на переосмисленні доктринальних засад, враховуючи позитивний досвід країн ЄС.

Правові наслідки скасування ГК України. Однією з ключових передумов скасування ГК України стало існування глибинного концептуального дуалізму у структурі приватного права, що протягом майже двох десятиліть був предметом наукової полеміки. Запровадження двох кодексів – Цивільного та Господарського – у 2003 році фактично закріпило в українській правовій системі паралельне співіснування двох галузей приватного права, що мали спільний предмет, але різні методи правового регулювання.

Цей дуалізм зумовив значну кількість колізій між нормами ЦК України та ГК України. Зокрема, як зазначає Кібенко О.Р., положення обох кодексів нерідко встановлювали взаємовиключні правила щодо укладення, зміни та припинення господарських договорів, правового статусу суб'єктів підприємницької діяльності та особливостей правового режиму майна суб'єктів господарювання [1, с. 73]. Такий підхід призводив до правової невизначеності як у сфері застосування норм, так і в судовій практиці, що неодноразово критикувалось у правозастосовній і науковій площині.

Крім того, фахівці наголошують, що ГК України суперечив базовим європейським підходам до структури приватного права, оскільки більшість країн ЄС дотримуються моністичної моделі, де весь масив приватноправових відносин охоплюється єдиним цивільним кодексом [4, с. 182]. Саме ця невідповідність стала аргументом для законодавців при ухваленні рішення про поступове виведення норм господарського права із правового обігу та їх інтеграцію до оновленого цивільного законодавства.

У науковій дискусії переважає позиція, що подальше існування ГК України є недоцільним. Наприклад, Шевчук С.В. у своїй монографії підкреслює, що норми ГК України не лише дублюють низку положень ЦК України, а й гальмують адаптацію національного права до європейських стандартів [2, с. 115]. Аналогічну позицію відображено в дисертаційному дослідженні Глушко О.М., де обґрунтовано необхідність уніфікації нормативного масиву цивільного і господарського законодавства з метою посилення єдності приватного права та ефективності його застосування [3, с. 75].

Також важливим є практичний аспект. Судова практика постійно стикалася з проблемами тлумачення колізійних норм, що ускладнювало прогнозованість рішень і створювало простір для правової невизначеності. Саме тому правники, що працюють у сфері комерційного права, у численних аналітичних матеріалах висловлювалися за ліквідацію нормативного дублювання та послідовну кодифікацію відносин господарської діяльності в межах єдиного ЦК України [7].

Таким чином, передумови скасування ГК України мають як теоретичне, так і практичне підґрунтя: концептуальний конфлікт між дуалістичною та моністичною моделями приватного права; системні колізії між ЦК України та ГК України, що породжують правову невизначеність; потреба у приведенні законодавства у відповідність до правових стандартів ЄС; домінування в науковому середовищі позиції щодо недоцільності збереження господарського кодексу як окремого акту.

Ці фактори заклали основу для реформи, що сьогодні розглядається не як політичне рішення, а як необхідна складова процесу гармонізації правової системи України відповідно до міжнародних зобов'язань та внутрішніх викликів.

Скасування ГК України має не лише позитивні перспективи з погляду систематизації приватного права, а й породжує низку викликів, пов'язаних із потребою оперативного та якісного правового врегулювання питань, які раніше регламентувалися саме цим кодифікованим актом.

Одним із ключових викликів після скасування ГК України є визначення та нормативне закріплення правового статусу суб'єктів господарювання. ГК України містив комплексний підхід до класифікації та правового положення таких суб'єктів, включаючи державні підприємства, господарські товариства, комунальні установи тощо. Після втрати чинності цього кодексу існує необхідність системної трансформації відповідних положень у межах ЦК України або спеціальних законів [2, с. 221]. Як зазначає Глушко О.М., без чіткого нормативного закріплення нової моделі статусу підприємств можлива правова невизначеність, що вплине на реєстрацію, управління та ліквідацію суб'єктів господарювання [3, с. 95].

ГК України традиційно виконував роль опосередкованого кодифікатора корпоративного права, зокрема у питаннях правового статусу учасників, управління товариствами, відповідальності керівників. Його скасування актуалізує необхідність глибшого реформування Закону України «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю» та інших нормативно-правових актів корпоративного спрямування [1, с. 116]. Це дозволить забезпечити правову визначеність у таких важливих категоріях, як частки в статутному капіталі, вихід учасника, розподіл прибутку тощо.

Іншим чутливим аспектом є договірне право. У ГК України передбачались спеціальні умови для укладення, виконання та припинення господарських договорів, а також регулювання таких видів договорів, як постачання, підряд для державних потреб, зберігання, перевезення тощо. В умовах скасування ГК України постає завдання імплементації найбільш релевантних та прикладних норм до ЦК України із збереженням балансу між диспозитивністю та імперативністю [4, с. 52]. Водночас, як зауважує Шевчук С.В., надмірна деталізація господарських договорів у попередній редакції нормативних актів часто створювала колізії з загальними положеннями ЦК України, що нині потребує уніфікованого вирішення [2, с. 73].

Виклики також постають у сфері публічно-правового регулювання господарської діяльності. ГК України частково врегульовував питання державного регулювання економіки, включаючи ліцензування, інспекційну діяльність, цінову політику, що за своєю природою є адміністративно-правовими. Після скасування кодексу виникає потреба в оновленні відповідного масиву адміністративного законодавства з метою забезпечення правової визначеності та збалансованості втручання держави в економічні процеси [1, с. 38]. Водночас, слід враховувати положення Закону України «Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності», який може стати основою для побудови системного правового режиму.

Таким чином, після скасування ГК України постають виклики, які стосуються як приватно-правового, так і публічно-правового регулювання господарських правовідносин. Їх успішне вирішення можливе лише за умови гармонізації положень чинного законодавства, ґрунтовного наукового аналізу та скоординованих дій законодавчої і виконавчої влади.

Скасування ГК України створює передумови для докорінної перебудови нормативної бази, що регулює підприємницькі відносини. Одним із ключових напрямів цієї трансформації є інтеграція окремих господарсько-правових положень у ЦК України, з метою формування цілісної системи приватного права за європейським зразком [1, с. 33].

Науковці та практики висловлюють підтримку ідеї доповнення ЦК України спеціальним розділом, присвяченим підприємницькій діяльності, що дозволить уникнути нормативних прогалин після скасування ГК України [2, с. 201]. У цьому розділі доцільно сконцентрувати норми, які визначають правовий статус підприємців, правові режими ведення бізнесу, а також механізми взаємодії суб'єктів господарювання з державою та між собою. Як слушно зазначає Глушко О.М., такий підхід дозволить не лише забезпечити спадковість правового регулювання, але й адаптувати законодавство до потреб сучасної ринкової економіки [3, с. 49].

У межах загальної кодифікації цивільного законодавства передбачається оновлення категорійного апарату, пов'язаного з підприємництвом, зокрема визначення підприємницької діяльності, видів підприємців, форм їх об'єднання та особливостей відповідальності [2, с. 77]. Важливим кроком у цьому напрямі є гармонізація норм ЦК України із європейськими моделями, що враховують новітні концепції цифрового підприємництва, корпоративної соціальної відповідальності та сталого розвитку. Інтеграція також має охоплювати питання банкрутства, реорганізації бізнесу та правового захисту інвесторів.

ГК України містив окремі положення про господарські договори, що часто дублювали або суперечили загальним положенням ЦК України. Скасування цього кодексу відкриває можливість для формування єдиної системи договірного регулювання, яка забезпечуватиме послідовність і логіку в застосуванні норм [8, с. 212]. Удосконалення договірного права у межах ЦК України має спиратись на принципи свободи договору, добросовісності та рівності сторін, з урахуванням особливостей підприємницьких відносин. Водночас необхідно забезпечити належне правове регулювання типових договорів, які активно застосовуються у сфері господарювання, зокрема договорів поставки, підяду, агентування, факторингу тощо [1, с. 125].

Таким чином, перспективи інтеграції господарсько-правових норм у ЦК України мають реалістичне підґрунтя і, за умови належного наукового та нормативного опрацювання, здатні забезпечити сталий розвиток національного приватного права відповідно до європейських стандартів. Це також створює підґрунтя для подальшої уніфікації правового регулювання економічних відносин у межах інтеграційних процесів України з ЄС.

Пропозиції щодо гармонізації цивільного та господарського права. Скасування ГК України актуалізує потребу у розробці цілісного підходу до регулювання підприємницької діяльності на засадах приватноправової доктрини. Основною метою має стати уніфікація правового поля для всіх суб'єктів господарювання, незалежно від організаційно-правової форми, з акцентом на рівність, автономію волі та свободу підприємництва. Як слушно зазначає Кібенко О.Р., гармонізація має ґрунтуватися на адаптації кращих європейських практик до українського правового середовища [1, с. 88]. Такий підхід має враховувати специфіку економічного середовища, але уникати надмірної публічно-правової регламентації підприємницьких відносин, властивої ГК України.

Реформування ЦК України є ключовим інструментом гармонізації приватного права. Пропонується як мінімум внесення змін до Книги першої та Книги п'ятої, пов'язаних із суб'єктами права та договірними зобов'язаннями, з урахуванням особливостей підприємництва [2, с. 90-91]. Зокрема, доцільно конкретизувати правовий статус юридичних осіб-підприємців, включити окремі типи господарських договорів, а також визначити спеціальні правові механізми захисту прав підприємців. Окрім того, удосконалення повинне включати сучасні інструменти цифрової економіки, корпоративного управління та договірного комплаєнсу, що вже реалізовані в європейських правових системах [3, с. 76].

Попри інтеграцію основ господарського права в ЦК України, потреба у спеціальному законодавстві у сфері господарювання залишається. Йдеться, насамперед, про нормативно-правові акти, які регулюють окремі галузі господарської діяльності: публічні закупівлі, концесію, державну підтримку, антимонопольне регулювання, тощо [4, с. 297]. Спеціальне законодавство має бути чітко співвіднесене з нормами ЦК України, а його функція – деталізація та конкретизація базових цивільно-правових принципів у специфічних умовах господарювання. Важливо, аби цей масив актів формувався на основі єдиної концепції економічного правопорядку, позбавленої фрагментарності та дублювання.

У контексті правової гармонізації особливої ваги набуває судова практика, яка виконує функцію формування правозастосовної єдності. Верховний Суд України, зокрема, має відігравати роль інтегратора, тлумачачи норми ЦК України в дусі системного підходу до підприємницьких відносин [2, с. 92]. Судові рішення здатні заповнювати прогалини, зменшувати правову невизначеність, а також впливати на розвиток правотворчої діяльності. Умовою ефективності цього процесу є сталість судової позиції та її відповідність європейським стандартам, з урахуванням практики Європейського суду з прав людини у сфері права власності, свободи договору та правової визначеності.

Таким чином, гармонізація цивільного та господарського права можлива лише за умови одночасного реформування ЦК України, прийняття спеціального законодавства у сфері підприємництва та забезпечення стабільної судової практики, орієнтованої на принципи європейського приватного права.

Висновок. Проведене дослідження дозволило виявити та обґрунтувати основні теоретичні, практичні й методологічні засади гармонізації цивільного та господарського права України в умовах скасування ГК України. У ході аналізу було досягнуто поставленої мети – встановити правові наслідки цього процесу та запропонувати концептуальні підходи до оновлення правового регулювання у сфері підприємництва на засадах єдності приватного права.

У першому розділі дослідження обґрунтовано, що гармонізація права є об’єктивною потребою, яка впливає з процесів євроінтеграції та необхідності уніфікації приватно-правового регулювання. Встановлено, що дуалізм у сфері приватного права, виражений у паралельному існуванні Цивільного та Господарського кодексів, породжує численні колізії, ускладнює правозастосування та суперечить європейській правовій традиції. Досвід держав ЄС, де переважно діє єдина система приватного права, свідчить про ефективність гармонізованого підходу.

У другому розділі висвітлено правові наслідки скасування ГК України. Визначено, що серед основних викликів постає необхідність нормативного врегулювання правового статусу суб’єктів господарювання, корпоративних відносин, договірного права, а також окремих аспектів адміністративно-правового регулювання підприємництва. На основі позицій науковців підтверджено, що повна гармонізація можлива лише за умови вдосконалення ЦК України та прийняття спеціального законодавства.

У третьому розділі сформульовано пропозиції щодо розробки нового підходу до правового регулювання підприємницької діяльності. Зокрема, обґрунтовано необхідність: упровадження спеціального розділу у ЦК України, присвяченого регулюванню підприємницьких відносин; розширення положень ЦК України про підприємницьку діяльність, з урахуванням сучасних потреб бізнесу; прийняття комплексного закону про господарську діяльність як спеціального нормативного акту, що деталізуватиме загальні положення ЦК України; активного використання судової практики для формування стабільної й узгодженої правозастосовної позиції у сфері приватного права.

Таким чином, результати дослідження підтверджують доцільність і своєчасність скасування ГК України за умов належного оновлення ЦК України та впровадження системного підходу до регулювання підприємницьких правовідносин. Запропоновані теоретичні висновки та практичні рекомендації можуть стати основою для подальшої кодифікаційної роботи у сфері приватного права та удосконалення законодавства відповідно до європейських правових стандартів.

Перспективи подальших досліджень полягають у глибшому аналізі конкретних правових механізмів інтеграції господарських норм у ЦК України, з урахуванням потреб цифрової економіки, інституційної реформи судової системи та адаптації українського приватного права до *acquis communautaire* Європейського Союзу. Особливу увагу слід приділити дослідженню новітніх підходів до договірного регулювання підприємницької діяльності, формуванню ефективної моделі співвідношення публічного та приватного в праві, а також ролі практики Верховного Суду у гармонізації нормативного масиву. Крім того, подальші наукові розвідки мають охопити міждисциплінарні аспекти, включно з господарським процесуальним правом, адміністративним регулюванням бізнесу та правом ЄС.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Кібенко О.Р. Господарське право як галузь публічного чи приватного права: пошук нової парадигми: *монографія*. Харків: Право, 2020. 256 с.
2. Шевчук С.В. Господарське право України в контексті європейської інтеграції: *монографія*. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2022. 312 с.
3. Глушко О.М. Концептуальні засади модернізації господарського законодавства України : *монографія*. Харків: Право, 2021. 224 с.
4. Гончаров С.М. Цивілістичні засади правового регулювання господарської діяльності: *монографія*. Харків: Право, 2021. 312 с.
5. Smits J.M. The Need for a European Contract Law: Empirical and Legal Perspectives. Groningen: *Europa Law Publishing*, 2005. 165 p.
6. Гончаров С.О. Господарське право України в умовах євроінтеграції: проблеми адаптації законодавства. *Актуальні проблеми держави і права*. 2021. Вип. 91. С. 78-85.

7. Центр політико-правових реформ. Чому Україні потрібен новий Цивільний кодекс: позиція ЦППР [Електронний ресурс] / Центр політико-правових реформ. 2023. URL: <https://pravo.org.ua/chomu-ukrayini-potryben-novyj-tsyvilnyj-kodeks-pozycziya-czppr/>
8. Гончаров Ю.І. Проблеми правозастосування в змішаній моделі господарського права в Україні: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03. Харків, 2021. 250 с.